

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació – Guillem Cifre de Colonya

Memòria del Treball de Fi de Grau

Què fa l'escola per a incloure als alumnes immigrants al Sistema Educatiu espanyol?

Neus Muñoz Covas

Grau de Pedagogia

Any acadèmic 2015-16

DNI de l'alumne: 43217964K

Treball tutelat per Joan Jordi Muntaner Guasp

Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☒	☐	☒	

Paraules clau del treball:

Immigració, interculturalitat, exclusió social, inclusió, educació.

Resum

L'augment d'alumnes immigrants en les darreres dècades a les escoles és una realitat que envolta tots els sistemes educatius espanyols en l'actualitat. L'escola suposa l'agent socialitzador principal dels individus, a més del contacte amb el context que l'envolta. És per aquest motiu que existeix la necessitat de que l'escola actuï davant d'aquesta situació a través de principis, metodologies i pràctiques que donin resposta a les característiques dels estudiants, per tal d'evitar possibles situacions de risc d'exclusió social i/o educativa. Es revisa les principals actuacions que es duen a terme per part dels centres escolars, centrant-se en l'educació intercultural i l'educació inclusiva, com a les principals corrents més efectives per a abordar aquesta temàtica i es contrasta la informació extreta amb la realitat d'un centre escolar de Mallorca, amb unes característiques que responen a l'objecte d'estudi. Es duu a terme a través d'una metodologia qualitativa basada en l'observació i la representació de dades sobre alguns documents oficials del mateix centre.

Paraules clau: immigració, interculturalitat, exclusió social, inclusió, educació.

Abstract

The increase of immigrant students in the last decades to the schools is a reality that surrounds all the educational systems Spanish in the actuality. The school supposes the socializing agent main of the individuals, in addition to the contact with the context that surrounds him. It is for this reason that exists the need of that the school act in front of this situation through principles, methodologies and practical that give answer to the characteristic of the students, in order to avoid possible situations of risk of social exclusion and/or educational. It reviews the main performances that carry out for part of the school centres, centring in the intercultural education and the inclusion education , as a the main currents more effective to address this thematic and contrasts the information extracted with the reality of a school centre of Mallorca, with some characteristics that answer to the object of study. It carries out through a qualitative methodology based in the observation and the representation of data on some official documents of the same centre.

Key words: immigration, intercultural, social exclusion, inclusion, education.

ÍNDIX

1. Introducció.....	5
2. Metodologia	6
3. Marc teòric	8
3.1. <i>Situació actual en el Sistema Educatiu Espanyol en quant als alumnes immigrants.....</i>	8
3.2. <i>Immigració com a font d'exclusió social .....</i>	9
3.3. <i>Tipus d'exclusió: social i/o educativa .....</i>	9
3.4. <i>Absentisme, fracàs escolar i conflictes interculturals: conseqüències de l'exclusió. ....</i>	11
3.5. <i>Bones Pràctiques educatives: Inclusió vs Integració.....</i>	13
3.6. <i>Interculturalitat vs Multiculturalitat .....</i>	16
4. Mesures/principis i programes d'intervenció cap a una educació intercultural.	18
4.1. <i>Anàlisi del centre.....</i>	18
4.2. <i>Participació de la comunitat educativa.....</i>	19
4.3. <i>Formació del professorat .....</i>	19
4.4. <i>Estructures escolars .....</i>	20
4.5. <i>Currículum flexibilitat organitzativa dels centres.....</i>	21
5. Anàlisi Ceip Gabriel Vallseca.....	22
5.1. <i>Principals actuacions, metodologies i pràctiques educatives .....</i>	23
6. Discussió	29
7. Conclusions	37
8. Referències Bibliogràfiques.....	40

1. Introducció

Les actuacions del centre educatiu cap a l'educació de l'alumnat són imprescindibles per a la manera en que els estudiants es desenvolupen i s'adapten en l'entorn que els envolta. Aquestes pràctiques educatives es tornen més vitals quan els alumnes presenten característiques com els del Ceip Gabriel Vallseca.

Es tracta d'un centre que es troba situat en un barri desestructurat que compta amb característiques desfavorables com la manca d'infraestructures i les actuacions delictives que duen a terme tant joves com adults. Més de la meitat de la població del barri és d'origen immigrant i es troba en dificultats a l'hora de trobar un lloc de treball digne i decent, dedicant-se així a treballs precaris, generalment. Aquest fet desenvolupa en la conseqüència que envolta al centre, el qual compta amb un 70% dels estudiants d'origen immigrant.

Els moviments migratoris comporten una realitat que envolta a Espanya des dels anys 80. Es tal l'augment de la població immigrant, que s'han pres mesures en diverses institucions, com seria l'escola, per tal de poder abraçar a tot tipus d'alumnat i per a eliminar qualsevol tipus d'indicador que pugui desenvolupar en una situació de risc social per als alumnes, tant a nivell educatiu com a nivell social.

A partir de les situacions plantejades, sorgeix la meua idea de la temàtica del Treball de Final de Grau. A aquestes causes de la tria del tema, es troba també l'experiència viscuda en les pràctiques de 4t de Grau en Pedagogia.

Les pràctiques les vaig dur a terme en el centre Ceip Gabriel Vallseca i a través d'aquestes va sorgir el meu interès en conèixer, més enllà de totes les accions que podia haver observat directament, quines són les actuacions, principis i mesures més adients que s'haurien de realitzar per a poder donar resposta a tot l'alumnat, independentment de les seves característiques. A més, penso que és una tasca molt interessant, ja que aquestes pràctiques poden donar resposta no només a les característiques que presenten els alumnes per el fet de tenir orígens diversos, sinó que es poden adequar perfectament a característiques dels alumnes per causes alienes a aquesta.

2. Metodologia

El treball realitzat es tracta d'un estudi de cas. La investigació s'ha dut a terme a través de la utilització de documents del centre, una entrevista amb la directora del centre i de l'observació del mateix en el període de pràctiques.

La metodologia que emprada per a la realització d'aquest treball és de caire qualitativa. Aquesta consisteix en la visió global del tot de l'objecte d'estudi, sense fixar-se en unitats petites. S'analitza a través del discurs, observació i l'acció. La realitat qualitativa intenta veure el tot en el seu conjunt a través de les interrelacions que existeixen en els diferents subjectes. Per tal de poder controlar la validesa de l'observació de la metodologia qualitativa s'haurà de recollir la informació des de diferents punts de vista i perspectives, així com mitjançant diferents eines. L'eina més important de recollida d'informació és l'investigador/a el qual emprarà diversos instruments estandarditzats com són l'observació i l'entrevista oberta. Cal remarcar que, en les ciències socials, la forma més utilitzada per a controlar la validesa és la investigació qualitativa, ja que es tracta de persones i aquestes es basen en la suma de tots els elements que la componen i, per tant, no poden ser observades com a elements independents. Rep especial importància a l'hora de fer l'anàlisi de l'objecte d'estudi la relació de dades, és a dir, relacionar tota la informació amb la investigació qualitativa, ja que es tracta de veure la realitat com a un tot compost per diferents elements interrelacionats. D'altra banda, els mètodes qualitatius presenten algunes limitacions com serien l'obtenció d'informació, ja que aquesta variarà depenent del temps dedicat a la investigació (Estrada i Deslauriers, 2011).

El mètode de recerca d'informació es centra en tres elements bàsics:

- *Entrevista*

Es va dur a terme una entrevista amb la directora sobre algunes qüestions rellevants per a la realització del treball que es van concretar no sols amb respostes, sinó amb la proporció de documents oficials del centre els quals donaven resposta a les preguntes més específicament.

L'entrevista consisteix en la comunicació interpersonal establerta entre l'investigador i el subjecte d'estudi amb un determinat objectiu. És una relació que té per objecte obtenir respostes verbals als interrogants plantejats sobre la temàtica proposada. Està orientada a recol·lectar dades que tenen a veure amb les percepcions, actituds, opinions,

experiències, coneixements i projectes de futur. És una tècnica personal que permet la recollida de la informació en profunditat on l'informant expressa o comparteix oralment i mitjançant la relació interpersonal amb l'investigador el seus coneixements respecte al tema. Es tracta d'una eina qualitativa, ja que l'informant té més possibilitats d'expressió i es pot comprendre més els seus punts de vista, ja que són preguntes obertes. (Martínez, 2011)

- Observació

L'observació que he realitzat del centre Gabriel Vallseca té una durada de 3 mesos, aproximadament, en el període de les pràctiques de 4t en Grau de Pedagogia. A través d'aquesta observació he pogut extreure moltes conclusions i posar alguns exemples viscuts en elements analitzats com es podrà comprovar al llarg del treball.

L'observació ha estat una de les principals fonts d'informació per a la realització del treball. En la investigació social, l'observació suposa un instrument bàsic per a produir descripcions de la realitat sobre un objecte d'estudi en concret i suposa focalitzar l'atenció de manera intencional sobre alguns aspectes de la realitat que s'estudia, per tal de capturar els elements més constitutius i la manera com interaccionen entre ells (Martínez, 2007)

- Documents del centre

La darrera font d'informació per tal d'analitzar els principis d'actuació del centre han estat els documents del centre proporcionats per part de la directora. Aquests documents es centren en el PEC (Projecte Educatiu del Centre), la PGA (Programació General Anual) i altres documents com unitats didàctiques explicatives per al professorat.

Els objectius plantejats es centren en:

- Conèixer les principals actuacions, principis i mesures d'intervenció per tal d'incloure a l'alumnat immigrant en el sistema educatiu.
- Analitzar des de la perspectiva de interculturalitat i inclusió les actuacions del Ceip Gabriel Vallseca.
- Realitzar una relació de tots els elements que envolten l'escola en base a l'estat actual de la qüestió.
- Entendre quines són les principals limitacions de l'escola que no permeten una total inclusió de tot l'alumnat.

3. Marc teòric

3.1. Situació actual en el Sistema Educatiu Espanyol en quant als alumnes immigrants.

La immigració constitueix un dels actuals fenòmens socials, culturals i econòmics de major transcendència. El creixement del procés immigratori prové, en aspectes generals, del desfasament del nivell de vida dels països emissors i de la necessitat de millorar les condicions de vida de la població immigrant. (Fernández, 2005)

És important entendre el context en el que està immers actualment Espanya i on té els orígens, per tant, cal destacar que:

L'arribada d'immigració a Espanya és un fenomen pràcticament recent, ja que té els seus inicis entorn als anys 80, arribant a ser en l'actualitat un dels deu països que més immigració rep a nivell mundial, segons dades de l'Organització de Nacions Unides. (García, 2009, p. 298)

És per això que el percentatge d'alumnes estrangers a l'escola ha anat en creixent augment. Per tant, a Espanya ens trobem en una situació social on conviuen diferents ètnies i cultures.

Amb la transformació de la societat, configurada com una combinació de múltiples nacionalitats, cultures i religions, es necessita que els centres educatius donin resposta a aquesta situació, transformant els seus contextos i treballant a favor d'una educació que garanteixi l'equitat i qualitat per a tots, ja que és dintre dels sistemes educatius on es troba el contacte directe entre minories i majories ètniques i culturals, independentment de les proporcions d'unes i d'altres.

D'aquesta necessitat, sorgeix la idea de l'educació inclusiva com a una eina per a combatre i minvar l'exclusió social, educativa, ètnica, religiosa, de gènere i econòmica en la que actualment es troben molts de subjectes. (Arnáiz, 2012)

La manera en que s'afronti el fenomen d'immigració i es gestioni la diversitat cultural des del sistema educatiu, marcarà grans conseqüències, ja que és des d'aquest context on l'alumnat immigrant té les primeres relacions socials amb els individus i és on es desenvoluparà i, per tant, des d'on s'haurà de propiciar una inclusió a la societat.

3.2. Immigració com a font d'exclusió social

Les fonts i causes d'exclusió social poden ser diverses, ja que poden venir donades per diferents àmbits. Les principals fonts o causes d'exclusió social en l'àmbit escolar són: alumnes amb discapacitat, alumnes amb dificultats d'aprenentatge i alumnes de pertinença a minories ètniques, incloent en aquests a l'alumnat immigrant. Aquestes causes es deuen a que els alumnes en qüestió són considerats com persones vulnerables per les seves característiques. Centrant l'atenció en la immigració:

Hildegard, (2012), introdueix, així, les principals característiques que fa que el fet de ser una persona immigrant sigui font d'exclusió social. Les persones immigrants pel fet de pertànyer a una minoria ètnica, poden arribar a Espanya en un estat de desorientació, per diverses causes com: les dificultats d'accés al treball i a la llar, manca de xarxes socials de suport, desconeixement de la llengua, entre altres. Aquests factors sociològics, culturals i econòmics estan immersos en una situació de risc d'exclusió social, ja que suposen característiques desfavoridores cap a les persones d'origen immigrant.

Extrapolant la realitat al Sistema Educatiu, el tres col·lectius anomenats anteriorment, es troben dintre d'un marc educatiu on l'escola no és capaç de donar resposta i atendre a les necessitats de tots els alumnes, independentment de les seves característiques. Per tant, a causa de la cultura, política i metodologia del centre, aquest alumnat es troba en risc d'exclusió social, sobretot, quan es dona una atenció inadequada o inapropiada cap als col·lectius anomenats específicament, i a l'alumnat en general.

3.3. Tipus d'exclusió: social i/o educativa

El fet de la convivència de diferents cultures dintre del mateix context educatiu pot desembocar en desigualtats socials i/o educatives, ja que en el procés d'ensenyament – aprenentatge es contribueix a reforçar el paper de l'escola com a un lloc arbitrari de valoració del capital cultural. (Osuna, 2012)

Cal tenir en compte que dintre dels sistemes educatius, igual que en les societats, es poden reforçar els estereotips, afectant així a l'autoconcepte de l'estudiant.

L'exclusió educativa va més enllà de l'assistència al centre escolar. Engloba la manca d'oportunitat de desenvolupar els processos de pensament per a entendre, conviure i desenvolupar-se en la complexitat de la societat. (Aguerrondo, 2008)

Braslavsky, (1985), citat en Aguerrondo, (2008), marca una tipologia de marginació educativa, classificant-la en:

- Marginació per exclusió total: ingrés inexistent al sistema educatiu. Pressuposa l'exclusió del saber elaborat de les habilitats bàsiques, és a dir, lectura, escriptura i càlcul. Actualment, entra en joc la nova alfabetització de la societat del coneixement, la informàtica. Donaria lloc a la no escolarització de l'individu.
- Marginació per exclusió primerenca: suposa el procés d'expulsió del sistema educatiu formal abans de que les habilitats bàsiques estiguin consolidades. En l'actualitat, s'atribueix als joves que no acaben l'educació secundària espanyola i dona lloc al fracàs escolar i a l'abandonament escolar.
- Marginació per integració: ve donada per la segmentació del servei educatiu en circuits de diferent qualitat que implica la permanència en el sistema escolar sense garantir l'accés al seu màxim desenvolupament. Fa referència al procés d'exclusió de la inclusió educativa, és a dir, a la manca d'atenció de les característiques de l'alumnat i a la manca alhora de l'adaptació del sistema educatiu cap a l'alumnat. Suposa l'assistència al centre escolar sense el desenvolupament màxim de les potencialitats de cada alumne. Està lligat amb el concepte de fracàs escolar.

L'exclusió social pot ser definida com: "procés que exclou a una persona o grup de persones de les xarxes socials, econòmiques i culturals existents" (Lee i Murie, 1999, citat en De la Fuente i González, 2009, p. 34).

Aquest concepte es presenta de manera multidimensional i multifactorial, ja que no es pot tenir en compte només un únic factor, perquè les seves causes i manifestacions no són úniques, sinó que s'expressen com un fenomen format per la interrelació de circumstàncies desfavorables, normalment interrelacionades que poden ser diferents en cada subjecte o col·lectiu. Aquest terme, per tant, no es pot entendre com un procés que afecta només a un conjunt de grups predeterminats, sinó que afecta a diverses persones i col·lectius i que, alhora, les causes de l'exclusió són canviants i mòbils. Degut a aquestes característiques d'exclusió social, s'haurà de treballar amb polítiques transversals, les quals recullin polítiques participatives i d'inclusió des de diferents perspectives centrades en l'atenció a la població, que de cada cop és més diversa i

heterogènia, superant així els factors que propicien l'exclusió social. (Jiménez, Luengo i Taberner, 2009)

Amb motiu de la concepció multifactorial i multidimensional de les causes de l'exclusió, Jiménez, (2008), esmenta que les combinacions dels factors que generen exclusió social provenen de diversos àmbits com: dificultats en la integració al món laboral, pèrdua de treball o atur, pobresa, nivell baix d'ingressos, dificultats d'accés a l'educació, carència d'uns mínims educatius, així com de vivenda, desestructuració familiar, dificultats per a l'accés i aprenentatge de les noves tecnologies.

3.4. Absentisme, fracàs escolar i conflictes interculturals: conseqüències de l'exclusió.

Les conseqüències més reconegudes que deriven tant de l'exclusió social com de l'exclusió educativa dintre dels sistemes escolars són l'absentisme escolar, el fracàs escolar i els conflictes interculturals dintre dels propis contextos educatius. Alguns d'ells poden suposar els primers índexs de manifestació de l'exclusió i, per tant, cal esmentar algunes definicions sobre aquests, per poder comprendre a allò que s'exposa l'alumnat immigrant quan es dona aquest fenomen.

- Fracàs Escolar

Sellman, et al, (2002), citat en Martínez, (2011), inclou el fracàs escolar com a un dels primers indicadors d'exclusió social en els sistemes educatius per part de l'alumnat més vulnerable. El fracàs escolar suposa un fenomen format per la interrelació de circumstàncies desfavorables en el context d'un individu. És un concepte relatiu, ja que dependrà de les circumstàncies de cada individu, però està estretament lligat a les característiques socioculturals i els valors del context. El fracàs, per tant, no queda atribuït únicament a l'alumne, sinó a molts altres factors com el sistema educatiu i la societat.

Aristimuño, (2015), defineix el fracàs escolar com: “fenomen significatiu i rellevant dels sistemes educatius actuals que dona lloc quan no existeix l'aprovació en el temps previst en el tram educatiu que s'està transitant” (p.110).

- Absentisme Escolar

L'absentisme escolar, com a conseqüència de l'exclusió social i/o educativa, prové de la inassistència prolongada a les classes per part de l'alumne en etapa d'escolarització obligatòria. Normalment, és atribuït com a una de les possibles causes del fracàs escolar i suposa un element indicatiu de l'exclusió.

González (2005), defineix el concepte d'absentisme escolar com “falta d'assistència a classe per part de certs alumnes”. L'absentisme escolar sol derivar a fenòmens com l'abandonament escolar, que suposa “l'absència definitiva i sense causa justificada del centre escolar per part d'un alumne sense haver finalitzat l'etapa educativa que s'està cursant”. L'abandonament escolar no es produeix de forma instantània, sinó que és un procés progressiu de retirada de l'escola, moment en que es dona l'absentisme escolar, tenint com a resultat final d'una llarga sèrie d'experiències escolar negatives a través de les quals l'alumne va mostrant signes d'absentisme, de mals resultats acadèmics, manca de concepte d'importància del centre escolar, entre d'altres.

Tant l'absentisme escolar com l'abandonament escolar són fenòmens que venen donats per moltes causes i és per això que González (2014) atribueix que aquests s'han d'abordar des de dos enfocaments. Inicialment, des de l'enfocament de les característiques personals de l'alumnat, així com de les famílies i els entorns socials, econòmics i culturals en els que es troben immersos els individus. És per això que s'haurà d'identificar a aquests alumnes per tal de poder dissenyar les intervencions cap a aquests. D'altra banda, es planteja un enfocament des del centre educatiu i les seves pràctiques, és a dir, atribuint les causes de l'absentisme escolar en les característiques del centre. En aquest cas s'haurà de partir de l'exploració de la realitat pedagògica i organitzativa del centre (currículum, metodologia d'aula, agrupaments, relacions entre alumnes i professors, clima relacional...), per tal de realitzar les millores necessàries que repercuteixin als ambients d'aprenentatge i a l'experiència educativa i formativa dels alumnes.

- Conflictes Interculturals

Entre altres conseqüències de l'exclusió social dintre dels sistemes escolars donats per el moviment migratori es troba el conflicte intercultural. Nina, (2013), defineix un conflicte intercultural com:

El resultat de la convivència entre persones amb codis culturals diferents que comparteixen el mateix espai geogràfic i que no han après a lidiar amb la diversitat. Entre grups de diverses cultures, els conflictes existeixen en funció de la diversitat de valors, costums, creences religioses, diferències econòmiques i de desigualtat social. Suposa un conflicte entre grups culturals diferents amb objectius incompatibles (p. 3).

El centre escolar suposa un espai generador de trobades entre els alumnes de diferents cultures i, per tant, es troba immers en un context intercultural. És per això, que poden sorgir els conflictes interculturals per part de diferents alumnes amb cultures distintes.

3.5. Bones Pràctiques educatives: Inclusió vs Integració

Els conceptes d'inclusió i integració tenen un punt de partida comú: l'educació especial. En l'evolució de l'educació especial, o de la història de la concepció de discapacitat, es destaquen tres models que ens han portat a l'evolució cap a l'educació inclusiva (Pliego i Valero, 2011, p.81):

- Enfocament terapèutic

Visió individual, mèdica o de dèficit, comprès en els anys 40 – 60. Aquest enfocament entén l'educació especial com a una deficiència, percebent que el dèficit és una condició de l'individu, una etiqueta útil i objectiva. La investigació està centrada en el diagnòstic del dèficit dels alumnes i es classifica als alumnes en funció del seu dèficit en centres escolars i serveis especials. És un model basat en allò patològic i proposa tractaments terapèutics que porta a una segregació i discriminació de la persona amb discapacitats.

- Enfocament integrador

Engloba els anys 70 – 80. Es desprèn la idea i concepte de discapacitat i sorgeix el concepte de NEE – necessitats educatives especials - (Informe Warnock, 1978, citat en Pliego i Valero, 2011, p. 81). Aquest enfocament posa èmfasi en els recursos, té un caràcter interactiu i relatiu, realitzant una classificació de necessitats educatives especials en funció dels elements o àmbits d'ensenyança, referint-se a dificultats d'aprenentatge. A partir d'aquest enfocament, sorgeixen dos plantejaments curriculars:

un currículum individualitzat i diferenciat i un currículum continu de respostes curriculars, on es romp amb la idea d'homogeneïtat per a assumir la diversitat.

- Model educatiu inclusiu,

Vigent des dels anys 90 fins a l'actualitat. Aquest model es centra en les igualtats dels drets humans, enlloc de posar el focus d'atenció en les diferències com a aspecte negatiu. Aquestes diferències són enteses com a un valor positiu, una oportunitat d'aprenentatge entre tots els individus i el punt de partida és la persona, no la discapacitat. El seu objectiu és incrementar la participació de tots els alumnes en la cultura i el currículum escolar, per tal d'evitar reduir els processos d'exclusió (Booth, 1998, citat en Pliego i Valero, 2011, p. 81). Baix aquest concepte, l'escola s'entén com a una comunitat humana i de suport.

Lligant el model inclusiu amb l'aparició dels moviments migratoris dels anys 80 a Espanya; cal remarcar el principi d'igualtat d'oportunitats en la immigració com l'adaptació inicial que es duia a terme de les persones "diferents", és a dir, d'aquelles que pertanyien a minories ètniques i als col·lectius minoritaris cap a la cultura hegemònica de la societat. (Leiva, 2011b).

L'educació inclusiva, derivada d'aquest model educatiu inclusiu, és un moviment que atén a tot l'alumnat, independentment de les seves característiques i que proposa la construcció de polítiques no segregadores per evitar processos d'exclusió i que fomenta la inclusió de tot l'alumnat dintre de la societat. L'educació inclusiva es durà a terme dintre del context escolar i serà aquest el que s'haurà d'adaptar a totes les característiques de l'alumnat i no a la inversa, tenint com a un dels objectius principals respondre a la diversitat de l'alumnat i evitar així l'exclusió social.

Seràn, per tant, els sistemes educatius la font de promoció d'aquesta inclusió, dotant la possibilitat d'accés a les escoles ordinàries, les quals suposaran el mitjà més eficaç per a evitar i eliminar actituds discriminatòries, crear comunitats d'acollida, construir una societat integradora i aconseguir l'educació per a tots. La posada en pràctica de l'educació inclusiva, per tant, suposarà la nova adaptació de cultura del centre, juntament amb l'aplicació d'una nova visió de l'educació. S'hauran de deixar enrere els processos d'assimilació, apostant per processos de transformació per tal de poder donar resposta a totes les necessitats dels alumnes. (Arnáiz, 2012)

UNESCO, 2005, es refereix a l'educació inclusiva com:

Un procés que permet abordar i respondre a la diversitat de les necessitats de tots els educands a través d'una major participació en l'aprenentatge, les activitats culturals i comunitàries i la reducció de l'exclusió tant social com educativa dintre i fora del sistema educatiu. Aquest aspecte implica canvis dintre del sistema educatiu (...) que es basin en una visió comú que abraça a tots els individus en edat escolar i la convicció de que és responsabilitat del sistema educatiu regular i educar a tots els alumnes (p. 13).

A mode de conclusió, l'educació inclusiva es centra en 4 elements, principalment (Blanco, 2010, citat en Echeita i Anscow, 2011):

- Procés: suposa la recerca constant de millorar les maneres per a respondre a la diversitat de l'alumnat, mitjançant l'acceptació de la diversitat i l'aprofitament d'aquesta.
- Presència, participació i èxit dels estudiants: principals metes de la inclusió, combinant-se amb l'aprofitament de l'espai físic, l'aprenentatge i la participació de tots els alumnes.
- Dirigida a tot l'alumnat: l'educació inclusiva es centra en les característiques de tot l'alumnat, sense excepcions, fent especial èmfasi en els alumnes vulnerables, és a dir, en risc d'exclusió social i/o educativa.
- Barreres i facilitadors: la inclusió requereix la identificació de barreres que sorgeixen de creences i actituds de les persones respecte a la diversitat i inclusió que es duen a terme a les polítiques, pràctiques i cultures escolars que, en conseqüència, quan actuen amb les característiques dels alumnes poden crear exclusió, marginació i/o fracàs escolar, entre altres conseqüències. És per això, que s'haurà de centrar en la recerca de facilitadors i l'eliminació de barreres per a atendre i entendre a la diversitat. Aquests facilitadors suposaran potenciadors per a atendre a les característiques de tots els alumnes.

S'entén, per tant, que les bones pràctiques educatives, per a que l'escola promogui la inclusió dels alumnes immigrants en el sistema educatiu, es centren en l'educació

inclusiva i en l'assegurança per part del sistema educatiu de les bases sòlides per a la igualtat d'oportunitats en l'escola, el treball i la societat, atenent així a la diversitat basant-se en el reconeixement entre iguals i el respecte, és a dir, en la inclusió educativa (Jordán, 2007, citat en Leiva, 2011a).

En l'àmbit de la immigració, l'educació inclusiva, pretén establir polítiques socials i educatives integrals orientades a eliminar l'exclusió social i atendre així a tot l'alumnat. Els Sistemes Educatius passarien de garantir adaptacions diferents a cada persona a oferir una educació de qualitat per tal de que tot l'alumnat aconseguís el màxim de les seves possibilitats. Es passarà, per tant, d'una visió de pràctiques pedagògiques tradicionals, segregadores i competitives a una educació inclusiva on es manifestin pràctiques més humanitzants i més cooperatives. (Leiva, 2011a)

3.6. Interculturalitat vs Multiculturalitat

Leiva, (2011b) afirma que actualment el percentatge d'alumnes immigrants ha augmentat notablement en el sistema educatiu espanyol. D'aquest fet i de la diversitat cultural sorgeix la necessitat de transformació del panorama educatiu de les institucions educatives en el conjunt d'Espanya.

Per tal de donar resposta a aquesta qüestió, la diversitat cultural, cal tenir en compte dos conceptes: multiculturalitat i interculturalitat.

El primer concepte, la multiculturalitat, fa referència al fet de conviure amb diferents ètnies, cultures i religions dintre de la mateixa societat. Conforta la realitat dels contextos educatius amb la presència de persones d'origens culturals diversos (Leiva, 2010).

Perotti, (1989), citat en Arcas, (2004), inclou el concepte de multiculturalitat com a aquella que “defensa el dret que té cada grup ètnic o cultura a ser diferent, afirmant la seva identitat front a la cultura hegemònica, en canvi, la interculturalitat apareix com un projecte de vertebració de la multiculturalitat” (p. 37).

Pel que fa a la interculturalitat, Fernández, (2004), introdueix la interculturalitat com a:

“Una perspectiva més enllà de la multiculturalitat, ja que planteja un enfocament positiu, un model de relacions entre les cultures, que situa la interacció cultural com a un fet educatiu en sí mateix. D'aquesta manera, és necessari

entendre que l'educació intercultural, la qual deriva d'aquest concepte, s'estableix dintre del marc de la proposta docent que es realitza en el projecte del centre i a través d'aquest i de les possibilitats que ofereix l'autonomia en el disseny i realització dels programes, adaptats i adequats a les necessitats del centre i dels alumnes, el que permet de forma intencionada l'atenció a la diversitat en relació amb l'educació intercultural" (p. 42).

Aquesta educació intercultural planteja la necessitat d'entendre la diversitat com a un aspecte enriquidor de creixement social, així com la importància que té de respectar la diferència, la qual es passa a entendre com a una oportunitat d'aprendre i compartir, per tal d'arribar a un aprenentatge mutu sense discriminació. Per tant, l'educació basada en la interculturalitat és la manera en que el sistema educatiu s'adapta a les noves situacions, a la nova diversitat i genera innovacions dintre del sistema (García, 2009) p. 302.

El fet de que l'educació intercultural planteja la necessitat d'atendre a la diversitat, s'entén que aquesta educació es troba íntegra en les bases de l'educació inclusiva i és per això que suposa una manera de potenciar el respecte entre la diversitat de la societat heterogènia actual, considerant les diferències culturals i socials com a un potenciador educatiu.

Afegint Aguado, et al, (2006), citat en Osuna, (2012), la següent definició de l'educació intercultural:

Enfocament educatiu basat en el respecte i valoració de la diversitat cultural, dirigit a tots i cada un dels membres de la societat en el seu conjunt que proposa un model d'intervenció, formal i informal, holístic, integrat, configurador de totes les dimensions del procés educatiu en ordre a assolir la igualtat d'oportunitats, la superació de discriminacions, la comunicació i les competències interculturals (p. 52).

Una de les finalitats de l'educació intercultural és intentar, en el marc de la convivència, propiciar “mecanismes i normes de participació efectives, col·laboratives i solidàries” (Hirmas, 2008, citat en Osuna, 2012, p. 49). A més, pretén promoure la transformació social i educativa cap a la construcció d'una societat activa i intercultural, en relació a un procés d'aprenentatge constant i evitar una visió superficial de la cultura.

Cal destacar la importància que suposa que l'educació intercultural s'incorpori no només en el context educatiu, sinó que s'ha d'incorporar dintre dels processos no formals, és a dir, en l'adquisició de coneixements mitjançant activitats fora del sistema educatiu o informals, aprenentatges mitjançant estímuls inintencionats. (Tourinán, 2006)

4. Mesures/principis i programes d'intervenció cap a una educació intercultural.

Per tal de poder analitzar les mesures d'intervenció que duen a terme les escoles per a incloure als alumnes immigrants en els sistemes escolars espanyols, s'hauran d'exposar els punts en comú d'intervenció i principis que hauran de fer els centres escolars per a realitzar aquesta tasca.

Els centres educatius s'han d'integrar en un procés de canvi constant per tal de donar resposta a la realitat que els envolta i fer de l'escola un espai eficaç per als alumnes, ja que la inclusió és un procés, una recerca constant de millors maneres o pràctiques per a respondre a la diversitat de l'alumnat. Es parteix de la base de que l'escola ha de considerar les diferències en les característiques dels seus alumnes com a oportunitats per al foment de l'educació i, en conseqüència, per a la millora del procés d'ensenyança – aprenentatge.

4.1. Anàlisi del centre

León (2011), destaca com a principal principi l'anàlisi del centre i la identificació de les principals barreres amb les que es troba a l'hora de poder atendre a tots els alumnes. Les barreres es poden entendre com les creences i actituds de les persones respecte a la diversitat i la inclusió que actuen de manera negativa cap als alumnes. Aquestes barreres s'hauran de transformar en facilitadors, per tal de que aquestes creences i actituds actuïn de manera positiva cap als alumnes i no només en quant a les creences del professorat, sinó en tot el que envolta les pràctiques educatives.

Per a això, es requereix una anàlisi de les pràctiques educatives en tots els seus àmbits: materials, metodologia, didàctica, espai físic, entre d'altres. Aquesta anàlisi derivarà en una millor utilització dels recursos disponibles en les escoles i a projectar plans de millora en les polítiques d'educació, és a dir, polítiques que fomentin la innovació de pràctiques educatives per tal de donar resposta a tot l'alumnat.

Els centres, per tant, s'hauran de constituir en contextos generadors de participació comunitària i estar oberts a formar una cultura escolar diversa, complexa i dinàmica. Aquesta nova escola intercultural i inclusiva, no només ha de generar coneixement significatiu sinó una ciutadania crítica i intercultural.

4.2. Participació de la comunitat educativa

Dintre d'aquest punt rep especial importància la intervenció amb la família, per tal de fomentar la implicació d'aquesta en els programes escolars. D'aquesta manera, es presentaran diverses avantatges com: assegurar el suport de la família a les tasques escolars, reduir els sentiments d'infravaloració, afavorir la valoració de la família en el paper de l'escola, entre d'altres. El paper de la família, no obstant, no ha de quedar desviat en la importància de la participació de la comunitat educativa.

La comunitat educativa necessita reflectir i legitimar la diversitat cultural, lingüística i ètnica que existeix en el context socioeducatiu. La comunitat educativa, per tant, requereix de tots els suports socials i escolars disponibles per a aprofitar educativament la diversitat cultural com a una font de riquesa. (Leiva, 2011a)

4.3. Formació del professorat

Leiva, (2011b), exposa la importància de la formació del professorat per tal de poder incloure els alumnes immigrants i per a assolir els objectius escolars en torn a l'educació inclusiva. El professorat suposa un dels agents claus per a la construcció d'una escola inclusiva de qualitat. En l'actualitat, el docent es troba en una època de canvis, on el context de moltes aules es caracteritza per l'existència de la multiculturalitat, el qual dóna lloc a la necessitat de donar resposta i serà el professorat qui tingui un dels papers transcendents en l'escola.

La formació més adient per al professorat per a respondre davant de la realitat multicultural és la formació intercultural, la qual ha d'estar ajustada i contextualitzada a la realitat professional que els docents viuen en les seves aules i escoles. Així,

augmentaran els coneixements per part del professorat, els quals propiciaran un avanç cap a l'escola inclusiva. Aquests coneixements s'hauran de vincular i relacionar amb una metodologia participativa en quant a la resolució de conflictes, situacions derivades de la convivència intercultural i al propi aprenentatge dels alumnes. (Jiménez, *et al.*, 2009)

Els professionals de l'educació, per tant, hauran de ser els primers en haver d'educar en i per a la interculturalitat, fomentant l'esperit tolerant, de respecte i de convivència immers en el marc d'igualtat d'oportunitats, però cal remarcar que la formació no ha d'anar només dirigida al col·lectiu docent, sinó a tota la comunitat educativa per tal de poder avançar en àmbits interculturals, específicament.

Una de les característiques principals de la formació del professorat cap a una educació intercultural és la formació continua, ja que els professors han de poder donar resposta davant d'una situació que es doni en el context educatiu i hauran d'estar qualificats per a possibles situacions futures, tenint com a punt de partida l'educació inclusiva. Aquesta formació suposa un canvi continu i una capacitat de respondre a tots els aspectes que engloba un centre escolar.

D'aquesta manera, els docents hauran de prendre consciència sobre la situació i realitat actual i, en el marc multicultural, afavorir una educació intercultural que doni resposta a l'aprenentatge de conviure en la diversitat com a fet natural, ja que els docents suposen agents dinamitzadors de l'educació intercultural, convivència i promoció de la participació i la innovació curricular i comunitària. (Leiva, 2011a)

4.4. Estructures escolars

Una de les claus per a fomentar l'aprenentatge per a tot l'alumnat es centra en la utilització de metodologies adients per a aquesta tasca com és la metodologia d'aprenentatge significatiu i cooperatiu. És una de les més destacades per a arribar a l'èxit de tot l'alumnat i per la flexibilitat en quant a les dinàmiques i pràctiques educatives, ja que permet abraçar a tot l'alumnat independentment de les característiques.

Les metodologies cooperatives segons Pliego, (2011), presenten dues característiques importants que propicien la possibilitat de donar resposta a l'educació intercultural:

Un elevat grau d'Igualtat, important per a que existeixi un grau de simetria entre els rols que desenvolupen els participants en una activitat grupal i, d'altra banda, un grau de mutualitat variable (entenent per mutualitat el grau de connexió, profunditat i bidireccionalitat de les oportunitats comunicatives), que promouran la planificació i discussió en conjunt, l'afavoriment de l'intercanvi de rols i la delimitació del treball entre els membres del grup. (p. 68)

L'objectiu principal d'aquestes estructures metodològiques recau sobre el suport dels alumnes entre ells mateixos, mitjançant metodologies d'aula com la tutoria entre iguals, és a dir, metodologies que fomentin la convivència i suport entre els mateixos alumnes. Aquestes milloraran tant la relació social com l'aprenentatge dels propis alumnes, deixant de banda així, la possible existència de manca d'inclusió dels alumnes que formen part de grups socials minoritaris. L'objectiu final de la utilització d'aquest tipus de metodologies d'aprenentatge és que “responguin als diferents interessos i motivacions i portin a l'adquisició d'un caràcter funcional per a arribar a altres aprenentatges posteriors” (Fernández, 2004, p. 9).

Per tal de que les estructures escolars es basin en metodologies cooperatives, el professor haurà d'anar creant condicions òptimes per a que el grup d'alumnes estigui disposat a treballar en equip, aprenent i ajudant-se mútuament, per a aconseguir així la cohesió grupal. El professor, a més haurà d'anar emprant estructures cooperatives per a adoptar el treball en equip com a un recurs per a ensenyar i, finalment, haurà d'ensenyar a treballar als alumnes en equip per a superar els problemes que van sorgint, autoregulant el funcionament de l'equip i organitzant-se com a un equip. D'aquesta manera, serà possible emprar la metodologia cooperativa. (Pujolàs, 2012)

4.5. Currículum flexibilitat organitzativa dels centres

El currículum escolar rep especial importància ja que inclou tot allò que es pretén dur a terme com: objectius, valors, normatives ètiques, metodologia, continguts, activitats, avaluació, entre d'altres. Per tant, és imprescindible que aquest tingui les bases essencials per a poder permetre una educació inclusiva i per a poder donar resposta a les necessitats de tot l'alumnat.

Penalva, (2007), introdueix que el plantejament curricular per a que abracci a tot l'alumnat, s'ha de basar en un procés d'ensenyança protagonitzat per l'alumne i en la capacitat del professor d'adaptar-se a tot l'alumnat, flexibilitzant les activitats d'aprenentatge per tal de poder arribar a tot l'alumnat. Aquest aspecte exigeix una major capacitat de planificació dels procediments i, per tant, basar-se més en els mètodes i no tant en els continguts. A més, el currículum hauria d'estar organitzat per àrees i no per assignatures, però el que rep especial importància és l'avaluació, la qual ha de ser flexible també i implica el reconeixement qualitatiu i multidimensional dels coneixements.

Fernández, (2004) afegeix que el currículum ha de tenir el màxim grau d'obertura i flexibilitat per a poder dur a terme una educació per a tots els alumnes i per a poder donar resposta a les realitats del context. Aquest currículum obert facilitarà la manera de dur a terme les pràctiques educatives, les quals quedaran adequades al currículum, al context socioeconòmic i cultural del propi centre i, finalment, a les característiques de tots els alumnes i donarà lloc a la formació de grups flexibles a l'aula, espai que propiciï el creixement d'opcions i a oportunitats de l'alumne per a alterar una activitat educativa comú amb la finalitat d'adquirir els objectius generals de l'àrea a tractar.

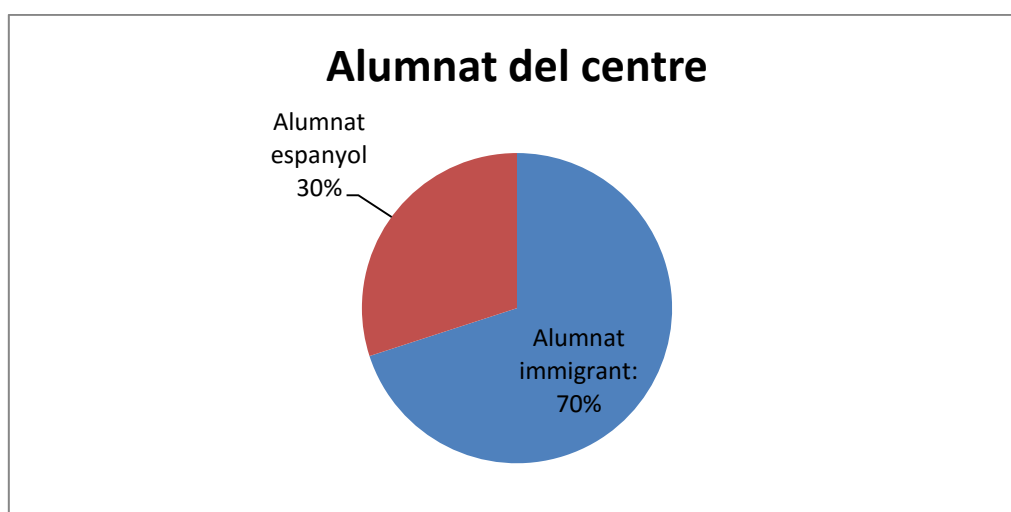
Aquest tipus de currículum, per tant, permetrà la participació de tot l'alumnat i, pel fet de proporcionar experiències escolars de qualitat per a tots els alumnes, constituirà un element clau per a prevenir els abandonaments escolars, entès com una de les principals conseqüències de l'exclusió social i/o educativa.

5. Anàlisi Ceip Gabriel Vallseca

El Col·legi Públic Gabriel Vallseca, va ser construït l'any 1975. Es troba situat en un barri amb unes característiques socio-culturals concretes, Son Gotleu. Aquest fou construït a la dècada dels anys seixanta com a conseqüència de la forta immigració peninsular produïda juntament amb el creixement econòmic i el boom turístic a Mallorca. Inicialment aquest barri era dormitori, però la població va créixer notablement amb l'arribada d'immigrants. El barri tenia mancances d'infraestructures i va començar a iniciar-se la delinqüència juntament amb altres conflictes socials on les situacions precàries dels habitants, com els baixos ingressos, és avui en dia una de les característiques principals de la població del barri.

Actualment, la població és pràcticament d'origen magrebí i africà. D'aquesta situació sorgeix el fet de que el Ceip Gabriel Vallseca intervé davant de les necessitats de la població a través de l'educació i del treball en xarxa amb les diferents Entitats i Serveis del barri per tal de garantir la cohesió social i la igualtat intentant eliminar així el risc d'exclusió social de la població del barri.

El nombre total d'alumnes del centre és de 430, dels quals 132 són espanyols. És a dir, el 70% de l'alumnat és d'origen immigrant.

5.1. Principals actuacions, metodologies i pràctiques educatives

La Política Educativa general del centre Gabriel Vallseca va encaminada cap a la concepció d'una educació que desenvolupi la personalitat, actituds, capacitat mental i física al màxim de les possibilitats i característiques de l'alumne. La finalitat d'aquest centre és contemplat totes les mesures necessàries per a arribar a l'èxit acadèmic, social i personal del nin, basant-se en el principi d'igualtat d'oportunitats.

a. Enfocament globalitzador

L'enfocament globalitzador que duu a terme el centre té com a principal objectiu donar resposta a problemes i qüestions que planteja la realitat. Aquest enfocament es reflexa a l'escola a través de la distribució dels continguts escolars sota els paràmetres disciplinaris.

El mètode de globalització es basa en l'aprenentatge a través de diferents connexions entre el coneixement que ja es té i el nou. L'aprenentatge es duu a terme a través d'un

context experimental on l'alumne adquireix d'una manera significativa i funcional els coneixements a causa de l'interès propi. (Machado, 2007)

La complexitat de la realitat que envolta al centre, requereix que les diferents matèries estiguin relacionades en forma de xarxa, per tal de millorar el coneixement. D'aquesta manera, s'organitzen els continguts sota un enfocament globalitzador per a conduir-los cap a la finalitat educativa, com a conseqüència del coneixement dels processos d'aprenentatge; i s'entén que la finalitat de l'ensenyament és formar integralment als alumnes per a que siguin capaces de comprendre i intervenir en la societat que l'envolta.

Tota l'organització dels continguts d'aprenentatge han de tenir un enfocament globalitzacions, independentment de l'existència o no d'unes matèries o disciplines que cal impartir. Aquest tipus d'organització queda reflectit als programes i mètodes educatius duts a terme a l'escola.

Dintre d'aquest enfocament cal destacar la formació social i emocional, ja que l'enfocament globalitzador engloba la formació integral del nin. Encara que la diversitat cultural, social, acadèmica, entre d'altres, és una realitat, és important destacar que la formació emocional i social porta a desenvolupar en els alumnes habilitats per a la vida i permet aprendre a conèixer i gestionar les pròpies emocions. Aquesta repercuteix directament en la millora de les interaccions entre els alumnes, en la reducció de comportament anti-socials, a desenvolupar l'empatia, a saber gestionar els conflictes, a saber treballar en grup de forma no competitiva i a propiciar l'èxit social i escolar.

b. Treball per ambients

Riera, *et al.* (2014) inclouen els ambients escolars com un lloc habitable de trobada, un espai dinàmic i interrelacional a partir del qual les dinàmiques es van transformant i modificant, entenent-lo així com a un espai de vincle i connexió en les escoles. El treball per àmbits fa referència a l'organització dels espais de manera que ajudin a crear connexions entre les experiències educatives.

Aquest tipus de metodologia es duu a terme al centre Ceip Gabriel Vallseca, per tal d'assolir els següents objectius:

- Millorar el rendiment escolar. Es fa a través dels projectes educatius del centre amb l'enfocament globalitzador, aprenentatge cooperatiu i ús de les TIC; i a

través de les pràctiques reconegudes al centre com són els tallers, suport lingüístic, grups interactius, entre d'altres.

- Millorar la imatge del centre. Per tal de que el centre sigui una font de participació i interacció amb el barri es duen a terme diferents actuacions com el Projecte BARRI – EDUCA, creació d'una Escola Verda (a través de creació d'horts i treball en aquest), millores per part de professors i famílies de les infraestructures, entre d'altres.
- Millorar la cohesió social. Les pràctiques educatives per a arribar a la millora de la cohesió social són algunes com dur a terme l'aprenentatge cooperatiu, jornades de portes obertes, assemblees, fomentar la implicació de les famílies amb les comissions per a l'assoliment d'objectius, grups interactius, etc.
- Millorar la convivència al centre. A través del programa de gestió de la convivència, cercles restauratius, departament de mediació formals i tècniques de relaxació es pretén aconseguir l'objectiu anomenat.

c. Aprenentatge cooperatiu

L'aprenentatge cooperatiu s'entén com una manera d'estructurar les diferents activitats formatives de les diferents àrees del currículum, per tal de propiciar la interacció entre tots els alumnes, entorn del treball en equip i basant-se en la interacció entre el professorat i els alumnes i en el treball individual. (Pujolàs, 2012)

El centre escolar es refereix a l'aprenentatge cooperatiu com un terme genèric usat per a referir-se a un grup de procediments d'ensenyament que parteixen de l'organització de l'aula en petits grups heterogenis on els alumnes treballen de manera coordinada per a resoldre tasques acadèmiques i per a aprofundir en el seu propi aprenentatge.

Aquesta metodologia permet al docent assolir diverses fites importants com: elevar el rendiment de tots els alumnes independentment de les característiques, establir relacions positives entre tots els alumnes, convertint l'aula en una comunitat d'aprenentatge on la diversitat no suposa un problema, sinó una font d'enriquiment i, finalment, proporciona als alumnes les experiències que necessiten per a desenvolupar-se social, psicològica i cognitivament.

Dintre de la metodologia d'Aprentatge Cooperatiu, el centre duu a terme una pràctica d'aquesta metodologia: *Padrí Lector*. Aquest sorgeix de la necessitat de potenciar l'expressió oral i de fomentar la lectura a tot l'alumnat, a més d'acollir i acompanyar als alumnes nous els quals no han pogut assolir la suficient autonomia social i/o lingüística per a desenvolupar-se en aquest àmbit.

Aquesta pràctica cooperativa pretén formar als alumnes per a ser referents per a altres alumnes més petits i es concreta en la figura de guia, tutor, padrí. De tal manera que els alumnes més majors fan de padrins de la lectura i conviden als més petits a fer una lectura, ajudant-los en el seu procés lector.

Una altra pràctica d'aquesta metodologia cooperativa duta a terme per part del centre és l'*agrupament flexible* dels alumnes. Aquest és entès des d'una perspectiva constructivista dels processos d'ensenyament – aprenentatge, el qual constitueix una estratègia organitzativa i curricular per a atendre la diversitat de ritmes d'aprenentatges, interessos i característiques de l'alumnat. Aquesta pràctica consisteix en l'organització de les aules en grups reduïts d'alumnes de cada classe, nivell o cicle, segons un criteri de capacitats, necessitats o interessos. Habitualment ho solen realitzar en àrees instrumentals amb la finalitat d'aconseguir i donar suport individualitzat a l'alumnat amb un desfasament curricular i d'afavorir que l'alumnat més avançat en aquestes àrees pugui avançar també en els seus aprenentatges.

d. Participació de la comunitat educativa

Rodríguez, *et al.* (2011) introdueixen que la participació de la comunitat educativa (professorat, alumnat i famílies) és indispensable per a poder dur a terme una educació intercultural. La participació de la comunitat educativa ajuda a generar i mantenir estructures cooperatives i dialògiques, a resoldre conflictes, a la comprensió de les diferents llengües, entre moltes altres avantatges. Des de l'àmbit familiar, les comunitats han proporcionat dues vies diferents de dinamitzar la participació: oferir informació sobre el sistema educatiu i fomentar la participació de les famílies en els centres,

Les famílies i membres de la comunitat, a més de participar en la formació de familiars basada en actuacions d'èxit, també participen en les activitats d'aprenentatge de l'alumnat, tant en horari escolar com fora d'aquest. La participació a la vida escolar es concreta en la presa de decisions en tot el que te a veure en l'educació de l'alumnat.

Algunes pràctiques que es duen a terme per a fomentar la participació de la comunitat educativa són: assemblees amb la família, formació de pares (alfabetització de castellà i altres llengües), participació en activitats dintre d'horari escolar (grups interactius, jornades de portes bertes), entre altres.

L'objectiu principal d'aquestes actuacions i dinàmiques és establir diferents vies de comunicació que portin a un diàleg col·laboratiu, a la creació i connexió de xarxes de conversa i a un aprenentatge social.

e. Grups interactius

Els grups interactius segons Álvarez, *et al*, (2012) són agrupacions heterogènies de l'alumnat en petits grups per a treballar de manera cooperativa activitats de diverses àrees fonamentades amb l'ajuda d'un adult, professor o no, que entra a col·laborar en l'aula. L'objectiu principal d'aquesta metodologia és l'augment de l'interès de l'alumnat, així com de la seva participació, per tal d'intensificar l'aprenentatge. El principi bàsic és ampliar l'intercanvi de coneixements a través d'interaccions entre l'alumnat i l'alumnat entre les persones adultes.

Els grups interactius constitueixen la forma d'organització de l'aula més efectiva, d'acord amb els resultats del Projecte INCLUD-ED, en quant a la millora de l'aprenentatge i la convivència escolar. Mitjançant els grups interactius, es multipliquen i es diversifiquen les interaccions, a la vegada que augmenta el temps de treball efectiu.

Aquesta metodologia consisteix en distribuir l'aula en diferents grups d'alumnes, sempre heterogenis i en els que tots els alumnes tenen cabuda; aspecte que suposa una organització inclusiva de l'alumnat. El docent passa a ser el gestor de la formació. En aquest tipus de metodologia s'incorpora voluntariat del centre, entre ells familiars i altres persones del barri.

Aquesta metodologia suposa una de les quals on es pot observar l'obertura del centre a la comunitat on l'escola augmenta el nombre i diversitat de persones que poden reforçar l'aprenentatge de l'alumnat, la convivència i la transformació de les relacions entre el que es troba dintre i fora de l'escola.

La metodologia dels grups interactius dintre del centre es concreta en els següents punts:

- Organització de l'aula en agrupacions heterogènies en quant a nivell acadèmic, gènere, cultures, alumnes amb dificultats d'aprenentatge, entre d'altres.
- Realització d'activitats diferents, concretes i de curta durada per part de cada grup.
- Tutorització del grup per part d'un adult, ja sigui voluntari, familiar, professional o professorat d'altres àmbits, per tal d'assegurar que es treballi l'activitat i que es dugui a terme l'aprenentatge entre iguals.
- Interacció d'espais cada cop que es finalitza una activitat, canviant així d'activitat i de persona tutora, amb l'objectiu de que tots els grups facin totes les activitats.

f. Suport lingüístic

Per al centre, el suport lingüístic suposa una pràctica imprescindible, ja que els alumnes nous, normalment d'origen immigrant i amb desconeixement de la llengua autòctona, s'han de sentir reconeguts i s'han d'integrar gradualment a la llengua. Així, la formació lingüística s'entendrà com a una eina fonamental de l'aprenentatge, ja que el coneixement de la llengua és la porta d'accés a tots els altres coneixements.

A través d'aquest suport, es facilitarà la tasca docent en quant a atendre la diversitat d'origen dels alumnes, els quals procedeixen, en ocasions, de sistemes educatius diferents i amb distints nivells d'escolarització.

Finalment, el suport lingüístic propiciarà la superació del procés de desarrelament i adaptació en el que es troben immersos els alumnes i les famílies d'origen immigrant, creant així un esquema mental de les relacions necessàries a nivell cognitiu, per tan que es pugui donar un aprenentatge que respongui a la nova realitat dels alumnes, sense deixar de banda els seus coneixements i experiències prèvies.

g. Ús de les TIC

L'ús de les Tecnologies de la Informació i Comunicació al centre escolar Ceip Gabriel Vallseca és entès com a un recurs didàctic que proporciona múltiples possibilitats com afavorir el coneixement, estimular al professorat, facilitar a l'alumnat un instrument atractiu per a assolir i consolidar coneixements, potenciar l'ús de l'ordinador com un mitjà d'aprenentatge, entre altres.

L'ús dels mitjans informàtics serà un recurs a través del qual es podrà accedir a la informació, a més de ser considerat un mitjà efectiu de comunicació i, a més, és considerat com a una eina d'integració de tot l'alumnat, ja que s'afavoreix la cooperació entre els alumnes mitjançant el treball en equip i la col·laboració i ajuda entre els alumnes per a superar les desigualtats socials.

6. Discussió

Després d'haver analitzat la situació actual en la que es troba immersa Espanya, en quant als alumnes immigrants, cal remarcar que ha augmentat de manera notable en el sistema educatiu el percentatge d'aquest conjunt respecte a anys anterior. A més, la situació del col·lectiu estranger es troba en desavantatge tant a nivell social, educatiu com econòmic i és per això que necessiten d'unes bones pràctiques educatives per tal de poder eliminar les barreres a les que s'enfronten aquests alumnes. El centre escolar suposarà una de les claus imprescindibles per a aquest canvi, ja que és el lloc on la població immigrant en edat escolar entra en la primera presa de contacte amb la societat.

El Centre Educatiu Gabriel Vallseca ha estat analitzat des de la perspectiva del paper que duu a terme per tal d'incloure a l'alumnat immigrant, a causa de l'elevat percentatge d'alumnes immigrants matriculats en el centre. Aquesta anàlisi es centra en l'àmbit de metodologies, principis i pràctiques educatives que s'empren per tal de respondre a les necessitats dels estudiants. A més, s'ha volgut analitzar si aquestes pràctiques afavoreixen l'ideal d'educació intercultural i educació inclusiva, proposades com a les dues principals corrents educatives per a donar resposta a la convivència multicultural en els centres educatius.

Davant la idea de que els sistemes educatius han de fer front a evitar el risc d'exclusió social dels alumnes, independentment de les seves característiques (Arnáiz, 2012), es troben dues corrents educatives per a dur a terme aquesta tasca: l'educació inclusiva i l'educació intercultural, les quals són complementàries. Aquestes corrents es plantegen com a la manera més eficaç per a evitar i eliminar actituds discriminatòries cap als alumnes i per a construir, tant dintre com fora del context educatiu, una societat integradora que fomenti l'educació per a tots.

Després d'haver estudiat a través de l'observació i d'alguns documents oficials, aquest centre respon amb la corrent educativa intercultural, com bé es desenvolupa a continuació. El fet de la interculturalitat esdevé de la situació que envolta al centre, ja que aquest no adopta només la consciència de la realitat multicultural, donada a causa de la presència de persones d'orígens culturals diversos, sinó que entén aquest estat com a “un enfocament positiu de relacions entre cultures” (Fernández, 2004), és a dir, des d'una visió intercultural.

A més, el centre també dona resposta a la convivència multicultural a través de la posada en pràctica de l'educació inclusiva, procés que permet abordar i respondre a la diversitat de les necessitats de tots els educands (UNESCO, 2005), la qual queda immersa de manera transversal en la corrent educativa intercultural. Aquesta pràctica de l'educació inclusiva es manifesta realitzant dinàmiques i metodologies amb l'objectiu de donar resposta a les necessitats i a l'educació de l'alumnat, el qual no només compta amb la condició de provenir de països de l'estranger, sinó de viure en un barri amb condicions desfavorables. El centre, per tant, respon als quatre elements bàsics en els quals es centre l'educació inclusiva (Blanco, 2010, citat en Echeita i Anscow, 2011):

- Procés.

L'escola es troba en constant recerca de millorar les metodologies per tal de respondre a la diversitat de l'alumnat, d'aquí la importància de la formació del professorat per tal de tenir les destreses necessàries per a donar resposta a la situació del context educatiu.

- Presència, participació i èxit dels estudiants.

Suposa un element fonamental en el centre, ja que aquest no compta amb tots els recursos necessaris per a atendre a tot l'alumnat al 100%. Per aquest motiu, existeix un aprofitament total de l'espai físic de l'escola. A través de l'observació s'ha pogut comprovar aquest fet, ja que, per exemple, existia un passadís que no tenia cap funció i aquest va ser transformat per tal de poder aprofitar tot l'espai. En aquest lloc es va realitzar un racó de llengua amb un projecte propi anomenat “*Una paraula, un món*”. Amb aquest es treballa totes les llengües a través de material realitzat per els propis alumnes, és a dir, els continguts treballats estan lligats a més d'una àrea o matèria.

La participació de tot l'alumnat, d'altra banda, suposa un fet indispensable per a assolir l'educació integral dels alumnes i es duu a terme a través de les dinàmiques d'aula i del foment de la interacció entre els mateixos. Té com a finalitat aconseguir l'èxit de tots els estudiants.

- Educació dirigida a tot l'alumnat

Un dels objectius principals del centre és que l'educació arribi a tot l'alumnat, sense excepcions, és a dir, portar cap a una educació que abraci a tot l'alumnat, sense segregacions, independentment de les característiques. És a dir, una educació que vagi dirigida a tot l'alumnat.

- Barreres i facilitadors.

Un cop analitzat el centre, una de les barreres trobades seria la carència de formació per part dels pares per a poder facilitar el progrés educatiu i la implicació en aquest dels seus fills. El centre, en quant a aquesta qüestió, presenta algunes barreres com la manca d'adaptació a la cultura dominant en el context, la musulmana. Algun exemple que pot reflectir aquesta barrera seria la situació en la qual es troba davant de la negació per part de les mares d'assistir a algun tipus de curs o de formació on el monitor o guia és una figura masculina. Davant d'aquesta situació, la resposta més comú del centre per tal d'evitar desacords amb les famílies opta per eliminar el curs o la formació, de manera que s'han de reinventar nous recursos per tal de poder donar resposta a les necessitats de les famílies.

Una altra barrera amb la que es troba el centre seria la manca de formació i/o informació per part del professorat en quant a la situació lingüística dels professors. La seva intervenció a nivell de llengua no s'adequa a les necessitats dels alumnes, els quals desconeixen la llengua autòctona i, per tant, manca la comunicació inicial entre docents i estudiants.

Aquestes barreres, per tal d'adequar-se a l'educació inclusiva, s'haurien de convertir en facilitadors, és a dir, en elements que afavorissin l'educació i que no suposessin un impediment per tal de poder avançar en el procés d'ensenyança – aprenentatge dels alumnes.

Després d'haver analitzat els quatre elements bàsics que donen resposta a l'educació inclusiva, s'entén que la metodologia del centre correspon amb el model de bones pràctiques educatives en quant a que la institució asseguri les bases sòlides per a la igualtat entre els alumnes i per a la seva inclusió en la vida social i educativa (Jordán, 2007, citat en Leiva, 2011a).

Un fet important a destacar en quant a actuacions del centre relacionades amb l'educació intercultural suposa el fet de respectar la cultura dels alumnes, és a dir, per part del centre no hi ha cap tipus d'actuació que restringeixi o intenti minvar les arrels dels alumnes. Aquest àmbit suposa una part indispensable per al benestar afectiu dels alumnes, ja que a partir del respecte als altres es podran desenvolupar totes les pràctiques educatives que planteja el centre des del punt de vista tant intercultural com inclusiu. Alguna pràctica que posa de manifest aquest fet suposaria que el centre imparteix l'assignatura de religió, però no des d'una visió centrada en una sola ideologia. Aquest fet és així, ja que en el centre hi ha una gran quantitat de religions arrelades en els alumnes immigrants, per tant, suposaria un fet gairebé impossible posar-se d'acord en quant a la religió a impartir. Per aquest motiu, el centre pren la decisió de no impartir cap tipus de religió en concret, sinó de respectar la cultura i ideologia individual de cada alumne. Aquesta opció dona lloc al fet d'impartir valors per a la vida en societat que són universals com seria: llibertat, solidaritat, voluntat... Un altre manifest del respecte a la cultura individual de cada subjecte desemboca en que s'imparteixen classes a nivell extraescolar de la llengua àrab. D'aquesta manera, els estudiants del centre poden aprendre la llengua per escrit amb la qual es comuniquen amb els seus familiars, per tal de no perdre el contacte amb la societat de la qual provenen. Per tant, el centre compta amb algunes actuacions com les anomenades per no eliminar la cultura procedent dels alumnes, sinó que fa d'aquesta una font d'enriquiment tant social com cultural.

Segons la informació extreta de l'entrevista amb la directora de l'escola, abans de començar cap tipus d'intervenció i metodologia en quant a l'atenció a la diversitat, fa 5 anys, aproximadament, el centre escolar va passar per una anàlisi interna per part del directori d'aquest. És a dir, es van analitzar les debilitats, amenaces, fortaleces i oportunitats amb les quals comptava el centre. D'aquesta anàlisi, es va extreure conclusions sobre quines serien les millors intervencions que es podien dur a terme per tal de poder atendre totes les característiques de l'alumnat i de trobar la millor

alternativa per a donar resposta a la realitat multicultural que envolta tant el context del barri com el propi centre educatiu. Aquesta anàlisi va sorgir de l'augment d'alumnat immigrant en la institució, com s'ha especificat anteriorment, trobant-se, actualment, en una situació on quasi un 70% de l'alumnat és d'origen immigrant. En base a aquesta anàlisi, es va desenvolupar un esperit de canvi, el qual va impulsar a la innovació i introducció de noves tècniques i metodologies tant a nivell d'aula com a nivell de centre per tal de fomentar i millorar el procés d'ensenyament – aprenentatge per a tots els alumnes.

Referint-se a l'àmbit del currículum obert i flexible com a una de les característiques imprescindibles per a atendre a tot l'alumnat i per a abraçar a totes les seves necessitats, el centre compta amb aquestes característiques curriculars, les quals es manifesta a través de les metodologies i pràctiques educatives que es duen a terme com serien les dinàmiques esmentades anteriorment: aprenentatge cooperatiu, grups interactius i treball per ambient. Mitjançant aquestes dinàmiques, el currículum adopta el caràcter flexible i obert, ja que permet desenvolupar-se a l'alumne de manera integral i en base a les seves característiques. D'aquesta manera, el propi currículum fomentarà l'autonomia dels nins i la seva socialització tant a nivell escolar com a nivell social, sent així un dels elements claus per a evitar les possibles conseqüències que resulten de l'exclusió social com seria l'absentisme i el fracàs escolar. A partir del currículum, es propicia també la motivació de l'alumnat, ja que aquest es veu integrat dintre del procés d'ensenyança – aprenentatge i pot observar el seu propi progrés a nivell cognitiu, emocional i social i l'àmbit motivacional és indispensable per a evitar les conseqüències esmentades. (Penalva, 2007)

En primer lloc, es troba l'enfocament globalitzador com a base de totes les dinàmiques educatives. Com bé s'ha esmentat anteriorment, es tracta d'una metodologia basada en la transversalitat, és a dir, en les múltiples connexions entre els coneixements que posseeix l'alumne i el nou, de manera que ha d'anar associant allò que sap amb allò que aprèn. L'aprenentatge es duu a terme a través d'un context basat en l'experimentació on l'alumne adquireix de manera significativa els coneixements (Machado, 2007). La posada en pràctica d'aquesta metodologia en el centre educatiu analitzat pretén donar resposta a les necessitats de l'alumnat, per una banda; aspecte que quedaria englobat dintre de la idea d'educació inclusiva plantejada anteriorment. A més, organitza els continguts independentment de les matèries i/o àrees amb la finalitat educativa de

formar integralment als alumnes per a que aquests puguin comprendre i formar part de la societat que els envolta. Aquesta realitat respon amb el model educatiu inclusiu vigent des dels anys 90 (Pliego i Valero, 2011), ja que l'enfocament globalitzador que duu a terme el centre fomenta la participació de tot l'alumnat en el context escolar a través de processos de transformació com són les dinàmiques adoptades per aquesta metodologia. A través de la metodologia d'observació he pogut comprovar com aquest enfocament globalitzador es duu a terme en el centre mitjançant diferents projectes com seria el projecte "*De l'Univers a l'home i de l'home a l'Univers*". Es tracta d'un projecte anual a través del qual el tercer cicle de primària duu a terme diferents dinàmiques i metodologies per tal d'aprendre de manera transversal totes les matèries en base a aquest projecte, és a dir, els continguts estan organitzats de manera independent a les matèries. Les dinàmiques es centren en agrupacions heterogènies de l'alumnat, amb l'objectiu de fomentar la interacció entre els destinataris i de flexibilitzar el procés educatiu, per tal de poder assegurar l'èxit. Dintre d'aquest enfocament es veuen reflectits molts de punts imprescindibles per tal de dur a terme l'educació inclusiva com és: participació de la comunitat educativa a través de la dinàmica de grups interactius, interacció entre els alumnes mitjançant l'aprenentatge cooperatiu, educació dirigida a tot l'alumnat i respecte cap a la convivència.

Les pràctiques emprades es centren en treball per ambients, aprenentatge cooperatiu i grups interactius concretament en el centre. Totes elles queden emmarcades en les mesures i principis d'intervenció analitzades que eviten el risc d'exclusió social en l'alumnat immigrant, amb l'objectiu de fomentar la convivència i el suport entre els mateixos alumnes, així com la relació social i els aprenentatges, deixant de banda, també, la possible situació de manca d'inclusió de tot l'alumnat.

Per una banda, el treball per ambients comporta alguns objectius en el context educatiu com: millorar el rendiment escolar, enriquir la imatge de centre, la cohesió social i la convivència en el centre (Riera, *et al.* 2014). Tots aquests objectius es centren en una darrera finalitat des del punt de vista de la interculturalitat: evitar el risc social de l'alumnat estranger a través de la promoció de la interacció entre els nins. Algun exemple extret a través de la observació seria la creació d'una Escola Verda. Aquesta acció es centra en un projecte on els nins treballen en un hort dintre de la pròpia escola. Amb aquest projecte es pretén conscienciar als alumnes de la importància del medi

ambient i del valor de la responsabilitat, entre altres i és suficientment ampli per a donar cabuda a l'alumnat de totes les edats, des dels 3 anys fins als 12.

D'altra banda, l'aprenentatge cooperatiu també suposa un pilar fonamental en l'àmbit de l'educació intercultural, així com de l'educació inclusiva, ja que aquest, des de la perspectiva en el que el duu a terme el centre, té com a objectius principals establir relacions positives entre els alumnes i fer de la diversitat una font d'enriquiment, proporcionant als alumnes algunes experiències per a desenvolupar-se de manera integral. Aquest objectiu respon amb una de les bases de l'educació intercultural (García, 2009): entendre la diversitat com a un aspecte enriquidor de creixement social i com a una oportunitat d'aprenentatge cognitiu, per tal d'arribar a un aprenentatge mutu sense discriminacions. Aquesta pràctica, per tant, s'adequa perfectament a la utilització d'estructures escolars adients per tal de fomentar tant l'educació intercultural com l'educació inclusiva, com bé ha estat analitzada com una de les bases imprescindibles de les pràctiques educatives inclusives. Algun exemple que posa de manifest la utilització de la metodologia d'aprenentatge cooperatiu en el Ceip Gabriel Vallseca seria l'ús de la tècnica de "*Padri Lector*", a través de la qual els alumnes són agrupats de dos en dos, en diferents edats, per tal de que aquell que exerceix la funció de padri pugui donar suport a l'altre alumne que es troba en desavantatge en quant a la utilització de la llengua en tots els àmbits: lectura, escriptura i parla. A més, aquesta metodologia donaria resposta al suport lingüístic que necessitaria l'alumne nouvingut, el qual es troba amb l'avantatge de que la majoria dels alumnes del centre dominen la mateixa llengua de l'alumne nouvingut, a causa de la procedència de països similars.

Finalment, la darrera dinàmica que realitza el centre que dona resposta als principis i mesures educatives és la de grups interactius. Es tracta d'una metodologia fonamentada en la interacció i treball en equip tenint com a principal objectiu la millora de l'aprenentatge i la convivència escolar (Álvarez, *et al.* 2012). Aquesta metodologia donaria resposta a l'evitació dels conflictes escolars, més concretament, ja que a través de les relacions entre alumnes, es durà a terme la tasca del centre en quant a la generació d'espais de trobada d'alumnes de diferents cultures en un context multicultural, entesa aquesta tasca com a la disminució de possibles enfrontaments entre els subjectes, tant dintre com fora del marc escolar, per motius procedents de la diferència de cultures. D'altra banda, la dinàmica de grups interactius fomenta també l'enfocament globalitzador i la participació de la comunitat educativa, ja que el centre permet la

participació tant de familiars com de membres del barri en aquest tipus de metodologia, fomentant així un projecte de col·laboració igualitària entre tots els membres, sense diferències ni jerarquia. A través de l'agrupament interactiu, els alumnes entre en contacte amb les infraestructures del barri i el contacte amb el context que l'envolta, aspecte que donarà lloc a la inclusió de l'alumnat tant en el marc social com en el marc educatiu, evitant així algunes conseqüències de l'exclusió com serien el fracàs escolar, l'absentisme i els conflictes interculturals, a més de millorar també el progrés educatiu dels alumnes. Aquesta evitació vendrà donada per part de la utilització de la metodologia, ja que aquesta propicia i fomenta una constant interacció entre tots els alumnes, així com amb el barri i la comunitat educativa.

Un aspecte que rep especial importància en el col·legi per tal d'atendre a l'alumnat immigrant seria l'ús de les Noves Tecnologies com a suport especial per a acollir als alumnes nous. Aquest és així, ja que les Noves Tecnologies permeten emprar diferents eines i recursos per a facilitar la comunicació tant entre alumnes i professors com entre els propis alumnes. D'aquesta manera els alumnes nous amb desconeixement de les llengües autòctones, podran trobar el recurs de les Noves tecnologies com a facilitador de comunicació, és a dir, com a suport lingüístic. Aquest suport és fonamental per part del centre, ja que suposarà la porta d'accés a tots els altres coneixements.

En quant a la participació de la comunitat educativa, cal remarcar que suposa també aspecte essencial per a poder dur a terme una educació intercultural, així com una de les bases per a la millora de l'aprenentatge de l'alumnat. En el centre es duen a terme algunes actuacions per a fomentar aquesta participació com serien les assemblees de pares i mares i les jornades de portes obertes, on el centre queda totalment obert a la intervenció i cooperació de tota la comunitat. A través d'aquestes actuacions, tant les famílies com els membres de la comunitat participen en la vida escolar i en la seva pròpia formació com, per exemple, l'alfabetització del castellà de pares i mares. Cal tenir en compte l'alt percentatge d'alumnes procedents d'altres països com és el Marroc i, per tant, existeix el desconeixement de la llengua espanyola per part dels familiars dels alumnes. Aquest fet suposaria una de les principals dificultats per a la participació de les famílies en els centres i, és per això, que el centre escolar es proporciona aquest tipus d'actuacions, ja que sinó seria gairebé impossible l'existència de la participació de les famílies.

D'altra banda, cal remarcar el principi de formació del professorat. És cert que en els documents proporcionats per part del centre no hi ha una clara informació sobre la formació del professorat, és a dir, no hi ha cap indicador sobre el tipus de formació que rep el professorat en el centre. A través de l'observació del centre s'ha pogut veure com el professorat consta d'una formació sobre metodologies inclusives de manera anual per part de la directora i per part de professional especialitat, però no hi ha cap tipus d'informació proporcionada on s'especifiqui.

7. Conclusions

A nivell de conclusió, inicialment m'agradaria destacar l'adaptació de les mesures i pràctiques educatives del centre amb la teoria de l'educació intercultural i de l'educació inclusiva. Tots els aspectes analitzats en el centre s'adeqüen a les teories, mesures, bases i principis que ha de dur a terme el centre educatiu per tal de donar resposta a la situació de l'alumnat immigrant, evitant així la possibilitat de trobar-se en risc d'exclusió social. Totes aquestes dimensions han estat concluses en l'apartat anterior, en manera de discussió.

A continuació, es presenten algunes limitacions que sorgeixen de la discussió entre la teoria i la pràctica que es duu a terme en el Ceip Gabriel Vallseca.

Per una banda, s'ha pogut observar una manca de clarificació en quant a la formació del professorat. Com bé s'ha comentat en l'apartat anterior, és cert que el professorat rep formació a temps anual, emperò penso que seria necessària una formació més específica i adient a causa de la realitat que envolta al centre. La formació del professorat suposa una de les bases per al funcionament de l'educació inclusiva, ja que l'acció educadora recau en gran part en la tasca dels educadors. És per això que aquest col·lectiu és un dels agents claus per a la construcció d'una escola inclusiva de qualitat. La situació en la que es troba el claustre de professor en el centre, baix la meua visió és de desconeixement sobre la resposta que han de donar a la situació real del context educatiu. Hi ha una manca de iniciativa a l'hora de posar en marxa algunes activitats a realitzar per l'alumnat, així com una manca de desconeixement d'algunes de les metodologies adients per a dur a terme emmarcades en l'educació intercultural i l'educació inclusiva.

Seguint amb la línia del professorat, destacaria la barrera que suposa el baix suport lingüístic que aporten a l'alumnat, ja que els estudiants que provenen de països amb llengües distintes a les autòctones tenen dificultats per a desenvolupar la comunicació amb el centre. Davant d'aquesta situació, es troba una altra limitació per part del centre que no s'adequa amb la teoria analitzada, ja que, com s'ha esmentat anteriorment, la resposta més "comú" del centre, en quant a algun possible dificultat, és l'anul·lació del curs o formació en qüestió. Alguna proposta de millora sobre aquesta temàtica podria ser basar-se en la comprensió de la cultura musulmana per part del centre, a través de l'adquisició d'algun suport extern al centre com, per exemple, personal amb formació d'educació i amb comprensió total de la cultura musulmana. Aquest fet afavorirà tant al progrés del centre com al progrés de les pròpies famílies i, d'aquesta manera, la diversitat cultural serà font d'enriquiment per a l'aprenentatge dels alumnes.

D'altra banda, una altra limitació que ha pogut ser observada és la carència de tècniques de mediació de conflictes interculturals. A causa de la gran variació de cultures existents en la convivència del centre, sorgeixen en algunes ocasions conflictes entre els alumnes. Davant d'aquesta situació, el professorat duu a terme algunes tècniques de resolució de conflictes que no suposen les més adients segons allò analitzant en la teoria de la temàtica. Per una part, existeix un gran treball en quant a les emocions del alumnes en etapes més inferiors de primària, que es centren en tècniques d'utilització de materials diferents realitzats per els propis alumnes que faciliten la tasca de l'educador en quant al coneixement de les emocions i situacions de l'alumnat. En canvi, la mediació de conflictes interculturals presenta carències i, baix la meua opinió, penso que aquesta mancança prové de la falta de formació del professorat en aquest àmbit.

Com a fortalesa destacaria la gran iniciativa que duu a terme l'equip directiu per a que el centre es centri en la inclusió de l'alumnat i en l'èxit de tots. Tota la comunitat educativa queda a la disposició de l'aprenentatge dels alumnes, així com l'obertura del propi centre, el qual propicia una oportunitat per a realitzar diferents tasques socialitzadores i educadores. A més, el centre compta amb algunes ajudes exteriors com seria el voluntariat, en el qual participen persones amb diverses formacions com, per exemple, integradors socials, organitzacions com Metges del Món, entre altres.

Aquestes ajudes exteriors suposaran una part positiva per al centre, ja que aquest comptarà amb més recursos per a posar l'educació a l'abast de tot l'alumnat.

Finalment, voldria destacar la comprensió en quant a la teoria extreta sobre com ha d'actuar l'escola per a incloure a l'alumnat immigrant. Aquesta, baix la meva visió, queda molt lligada a la realitat, ja que he pogut observar i examinar com un centre és capaç, amb un 70% d'alumnat immigrant, d'incloure a tots els seus alumnes de manera igualitària i sense diferències, evitant així una possible situació de risc d'exclusió social i oferint oportunitats per a tenir un èxit social, acadèmic i laboral. Aquest fet resulta de l'esforç del centre i de la participació de la comunitat educativa. Per tant, a trets generals, encara que el centre es troba, actualment, amb algunes dificultats com les limitacions esmentades, es podria concloure que els meus objectius s'han dut a terme, més enllà de conèixer simplement la teoria per a unes bones pràctiques educatives, ja que he pogut contemplar la realitat de les actuacions d'un centre educatiu.

8. Referències Bibliogràfiques

- Aguerrondo, I. (2008). Revisar el modelo: un desafío para lograr la inclusión. *Revista Perspectivas*, (38), 1, 61 – 80. Recuperat 2 març 2016 de: http://sid.usal.es/idocs/F8/ART14015/revisar_el_modelo.pdf
- Álvarez, C., González, L. i Larrinaga, A. (2012). Aprendizaje dialógico, grupos interactivos y tertulias literales: una apuesta de centro educativo que favorece la inclusión. En: *Estilos de aprendizaje: investigaciones y experiencias*. V Congreso Mundial de Estilos de Aprendizaje, Santander. Recuperat dia 20 abril 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4644436>
- Arcas, P. (2004). El juego de los prejuicios. *La Interculturalidad pedagógica: nuevos enfoques, nuevas prácticas*, 33 – 42. Editorial Axac. Recuperat 4 març 2016 de: <http://www.apega.org/attachments/article/274/pedagogia1.pdf#page=25>
- Aristimuño, A. (2015). El fracaso escolar, ¿fracaso de quién? La modificación del concepto de fracaso. School failure, whose failure? The transformation of the notion of school failure. *Revista latinoamericana de educación inclusiva*, (9), 1, 111 – 126. Recuperat 14 març 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5155505>
- Arnáiz, P. (2012). Escuelas eficaces e inclusivas: cómo favorecer su desarrollo; Effective and inclusive schools: How to promote their development. *Educatio Siglo XXI*, (30), 1, 25 – 44. Recuperat dia 27 febrer de: <http://revistas.um.es/educatio/article/view/149121/>
- De la Fuente, R. i González, J.L. (2009). Empleo, formación e inserción de colectivos en riesgo de exclusión. Un reto social y económico para la empresa receptora. *Bordón*, 61 (3), 33-46. Recuperat dia 5 març 2016 a: <http://redined.mecd.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/37103/03%20EmpleoFormacionEInsercionDeColectivosEnRiesgoDeExc.pdf?sequence=1>
- Echeita, G. i Ainscow, M. (2011). La educación inclusiva como derecho: marco de referencia y pautas de acción para el desarrollo de una revolución pendiente. *Tejuelo*, 12, 26 – 46. Recuperat dia 26 febrer 2016 de: <https://repositorio.uam.es/handle/10486/661330>
- Estrada, R. E. i Deslauriers, J. P. (2011). La entrevista cualitativa como técnica para la investigación en Trabajo Social. *Margen: revista de trabajo social y ciencias sociales*, 61, 2 – 19. Recuperat 2 juny 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3756178>
- Fernández, J. M. (2004). La presencia de alumnos inmigrantes en las aulas: un reto educativo. *Educación y educadores*, (7), 33 – 45. Recuperat dia 7 març de: <https://idus.us.es/xmlui/handle/11441/17370>
- Fernández, J. M. (2005). Inmigración y educación en el contexto español: Un desafío educativo. *Revista Iberoamericana de Educación* (36), 11, 1 – 13. Recuperat dia 27 febrer 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3158848>

- García, A. (2009). La integración del alumnado inmigrante en el ámbito escolar: adecuar los recursos y aprovechar la diversidad. *Cuadernos de Trabajo Social*, (22), 297 – 314. Recuperat dia 26 febrer 2016 de: <http://revistas.ucm.es/index.php/CUTS/article/view/8359>
- González, M. (2005). El absentismo y el abandono: una forma de exclusión social. *Profesorado, Revista de Currículum y Formación del Profesorado* (9), 1, 1 – 12. Recuperat dia 17 abril 2016 de: http://digibug.ugr.es/handle/10481/15209#.Vzre8_mLTNM
- González, M. (2014). Absentismo escolar: posibles respuestas desde el centro educativo. *REICE: Revista Electrónica Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación* (12), 2, 5 – 27. Recuperat dia 17 abril 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4674391>
- Hildegard, M.R. (2012). En los límites de la exclusión social. Inmigración y “sinhogarismo” en España. *Papers: Revista de sociología*, (97), 4, 829 – 847. Recuperat dia 13 febrer 2016 de: <http://ddd.uab.cat/record/100011>
- <http://rieoei.org/deloslectores/1041Batanero.PDF>
- Jiménez, M. (2008). Aproximación teórica de la exclusión social: complejidad e imprecisión del término. Consecuencias para el ámbito educativo. *Estudios Pedagógicos*, (34), 1, 173 – 186. Recuperat 27 febrer 2016 de: http://www.scielo.cl/scielo.php?pid=S0718-07052008000100010&script=sci_arttext
- Jiménez, M., Luengo, J. J. i Tarberner, J. (2009). Exclusión social y exclusión educativa como fracasos. Conceptos y líneas para su comprensión e investigación. *Profesorado: Revista de currículum y formación del profesorado*, (13), 3, 12 – 49. Recuperat 25 febrer 2016 de: <http://helvia.uco.es/xmlui/bitstream/handle/10396/8647/taberner1.pdf?sequence=1>
- Leiva, J. J. (2010). Práctica de la interculturalidad desde la perspectiva docente: análisis y propuestas pedagógicas. *Cultura y Educación*, (22), 1, 67 – 84. Recuperat dia 7 març 2016 de: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1174/113564010790935240>
- Leiva, J. J. (2011a). La educación intercultural en una encrucijada de caminos: reflexiones pedagógicas para la construcción de una escuela intercultural. *Espiral: Cuaderno del Profesorado*, (4), 7, 43 - 56. Recuperat dia 6 març de 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/3736622.pdf>
- Leiva, J. J. (2011b). La educación intercultural: un compromiso educativo para construir una escuela sin exclusiones. *Revista Iberoamericana de Educación*, (56), 1, 1 -14. Recuperat dia 27 febrer 2016 de: <http://rieoei.org/deloslectores/4242Olivencia.pdf>
- León, M.J. (2011). Pasos hacia la inclusión escolar en los centros de Educación Secundaria Obligatoria. *Revista de Innovación Educativa*, 21, 201 – 221. Recuperat 17 abril 2016 de: <http://www.usc.es/revistas/index.php/ie/article/viewFile/34/151>
- Machado, M. A. (2007). El enfoque globalizador en educación infantil. *Revista digital de educación*, (1), 7. 1 – 5. Recuperat 27 maig de 2016 de: <http://www.st2000.net/cdocencia/numero007/art00706.pdf>

- Martínez, B. (2011). Luces y sombras de las medidas de atención a la diversidad en el camino de la inclusión educativa. *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, (70), 25, 165 – 183. Recuperat 27 febrer de 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/3426258.pdf>
- Martínez, J. (2011). Métodos de investigación cualitativa. *Silogismo: más que conceptos*, (1), 8, 53 – 96. Recuperat 28 maig de 2016 de: <http://www.cide.edu.co/ojs/index.php/silogismo/article/view/64/53>
- Martínez, L. (2007). La observación y el diario de campo en la definición de un tema de investigación. *Revista Perfiles Libertadores*, (4), 73 – 80. Recuperat 25 maig de 2016 de: http://datateca.unad.edu.co/contenidos/551125/2015-II/La_observacion_y_el_diario_de_Campo_en_la_Definicion_de_un_Tema_de_Investigacion.pdf
- Nina, R. (2013). El conflicto intercultural desde un contexto comunitario. *Revista Puertorriqueña de Psicología*, (24), 1, 1 – 18. Recuperat 10 març 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4895969>
- Osuna, C. (2012). En torno a la educación intercultural: una revisión crítica. *Revista de Educación*, (358), 38 – 58. Recuperat dia 6 març de 2016 de: http://www2.uned.es/grupointer/re358_03_carmen_osuna.pdf
- Penalva, J. (2007). Análisis crítico de los aspectos teóricos del currículum flexible y abierto. Consecuencias educativas. *Profesorado: Revista de Currículum y Formación del Profesorado*, (11), 3, 1 – 14. Recuperat dia 20 abril de 2016 de: <http://digibug.ugr.es/bitstream/10481/17505/1/rev113COL2.pdf>
- Pliego, N. (2011). El aprendizaje cooperativo y sus ventajas en la educación intercultural. *Hekademos: Revista Educativa Digital*, (5), 8, 63 – 76. Recuperat dia 18 abril 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3746890>
- Pliego, N. i Valero, M. (2011). Alumnos inmigrantes en España: una realidad creciente. *Hekademos: Revista Educativa Digital*, (4), 8, 77 – 90. Recuperat dia 7 març 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3746895>
- Pujolàs, P. (2012). Aulas inclusivas y aprendizaje cooperativo. *Educatio siglo XXI: Revista de la Facultad de Educación*, (1), 30, 82 – 112. Recuperat dia 20 abril 2016 de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3875395>
- Riera, M.A., Ferrer, M. i Ribas, C. (2014). La organización del espacio por ambientes de aprendizaje en la Educación Infantil: significados, antecedentes y reflexiones. *RELADEI: Revista Latinoamericana de Educación Infantil*, (3), 2, 19 – 39. Recuperat dia 20 abril de 2016 de: <http://redaberta.usc.es/reladei/index.php/reladei/article/viewFile/181/pdf>
- Rodríguez, H., Gallego, B., Sansó, C., Navarro, J.L., Velicias, M. i Lago M. (2011). La educación intercultural en los centros escolares españoles. *REIFOP*, (14), 1, 101 – 112. Recuperat dia 21 abril de 2016 de: <http://repositori.udl.cat/bitstream/handle/10459.1/41462/1301588174.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Touriñán, J. M. (2006). La educación intercultural como ejercicio de educación en valores. *Estudios sobre educación*, (9), 10, 9 – 36. Recuperat dia 8 març 2016 de: <http://dadun.unav.edu/handle/10171/8928>

UNESCO, (2005). Guidelines for inclusion: Ensuring Access to Education for All. *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*. (39). 1 – 40. Recuperat 8 març 2016 de: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001402/140224e.pdf>